

המונרכיה ההאשמית, 'האחים המוסלמים' והמערכת הפסוודו-דמוקרטית בירדן, 1989-1997

עסאם אבו-ריא

מטרתו של מאמר זה לבחון את המאפיינים המרכזיים של המערכת-הפסוודו-דמוקרטית בירדן ולנתח את מדיניות ההכללה וההדרה שהמלך חוסין נקט כלפי כוחות האופוזיציה, ובמיוחד כלפי האופוזיציה האסלאמית, כדי לשמר מערכת זו. המאמר מראה, כי מדיניות זו יושמה תוך שליטה בקצב וב'תקרה' של צעדי הליברליזציה הפוליטית ותוך הימנעות מעימות אלים עם האופוזיציה האסלאמית, בניגוד למה שקרה, לדוגמה, במקרה האלג'ירי בעימות בין העילית השלטת לבין 'חזית ההצלה האסלאמית'. הטענה המרכזית המועלית כאן היא, שהצלחת האסטרטגיה של השלטון המלכותי נובעת, מצד אחד, מן המאפיינים הבסיסיים של השיטה הפוליטית בירדן ומכישוריו האישיים של המלך חוסין, ומצד שני – מן החולשות המבניות שהאופוזיציה האסלאמית בממלכה סובלת מהן.

לפעול כאילו:

פוליטיקה סמלית ושליטה חברתית בסוריה

ליזה ודין

המאמר מנתח את פולחן האישיות שהיה נהוג בסוריה בתקופת הנשיא חאפז אל-אסד כמכשיר בידי המשטר לחיזוק שליטתו בנתיניו. לטענתה של ודין, פולחן האישיות של אסד לא נועד לבסס את הלגיטימיות של המשטר ואף לא להגביר את אמונתם של האזרחים הסורים בכך שמנהיגם הוא אלוהי, אלא הוא נועד ליצור אווירה ותרבות פוליטית, שהציות לשלטון וההשתתפות בשיח שהוא מכתוב מובנים בהן מאליהם. באמצעות איומים בכוח – שאומנם הוצאו אל הפועל מפעם לפעם – הכריח המשטר הבעתייסטי את אזרחי סוריה לקחת חלק פעיל בפולחן הפומבי של אסד ולהפנים, לכאורה, את הרטוריקה המופרזת והמופרכת שליוותה אותו. העמדת הפנים בפומבי וההתנהגות **כאילו** הם מקבלים כלשונו את פולחן האישיות של המנהיג, משקפים, ובעת ובעונה אחת גם מייצרים, את עוצמתו של המשטר כלפי האזרחים. עם זאת, מבחינתו של משטר סמכותני, אסטרטגיה זו של הפעלת כוח סמלי יש בה גם סיכונים, שכן היא מאפשרת לנתינים לחתור תחת מבנה הכוח שיוצר המשטר באמצעות מתן משמעויות חדשות למושגים ולשיח שהוא מייצר.

חיי השגרה בלוד: על כוח, זהות ומחאה מרחבית בעיר המעורבת לוד

חיים יעקובי

מאמר זה הוא דיון ביקורתי בתהליכי ייצור המרחב העירוני בעיר המעורבת לוד. הטענה המרכזית המועלית בו היא, שחיי היומיום בלוד, כמו גם בערים מעורבות אחרות בישראל, מתנהלים על בסיס ההיגיון האתני של המרחב, שמטרתו שמירת הדומיננטיות הדמוגרפית, התרבותית והתודעתית של קבוצת הרוב היהודית ביחס לקבוצת המיעוט הערבית. טענה זו מדגישה את הפער העצום שבין הבטחתה האוטופית של העיר להיות 'מרחב פתוח' לתושביה לבין ההיגיון האתני של המרחב בישראל בכלל ובעיר המעורבת בפרט. התהליכים המעצבים את חיי היומיום במרחב העירוני ה'מעורב' נבחנים על-פי המודל שנוסח בידי הנרי לפבר (Henri Lefebvre). מודל זה מבחין בין שלושה שדות המקיימים ביניהם יחסי גומלין והמייצרים את המרחב היומיומי של חיי התושבים בעיר: המרחב הנתפש באופן פיסי באמצעות החושים של גופנו הנע בתוכו; המרחב של ההבנה והידע המקצועיים, והמרחב הנחייה, המפורש על-ידינו באופן סמלי. המאמר פותח בניתוח הדינמיקה הדמוגרפית בלוד ומשמעותה בהקשר של יצירת התבנית הסגרגטיבית בעיר. בהמשך נבחנים תכני השיח התכנוני, שליווה את התמורות הפיסיות אשר עברו על העיר מאז מלחמת 1948; ולבסוף נידונים ההיבטים הסמליים של המרחב, כפי שבאו לידי ביטוי בראיונות עומק שנערכו עם תושבים ערבים בלוד.

זרים ואויבים או שותפים לאותה כבדת ארץ? על התרגומים מן הספרות הפלסטינית לעברית

חנה עמית-כוכבי

המאמר סוקר את תרגומיהן לעברית של יצירות מן הספרות הערבית, הנכתבת בידי יוצרים פלסטינים בגדה המערבית וברצועת עזה וכן בתפוצה הפלסטינית ברחבי העולם. הוא משרטט ובוחר את הקשרים בין הסכסוך הפוליטי הישראלי-ערבי לבין תרגומה של הספרות הפלסטינית לעברית ולבין מדיניות הפרסום של התרגומים. הוא בוחן את השינויים שחלו בהדרגה במעמדם של התרגומים הללו בתרבות היעד העברית בישראל, והוא מתעכב בפירוט על תרגומי יצירותיהם של מחברים פלסטינים בולטים, כדוגמת ח'ליל אל-סכאכני, ראשד חוסיין, פדוא טוקאן, סחר ח'ליפה ומחמוד דרויש.